

I en diskusjon om strategien for folkekrig i Norge må erfaringene fra motstandskampen og de illegale væpna gruppene under krigen 1940-45 studeres grundig, mener Lars Borgersrud som går gjennom blant annet den såkalte Pelle-gruppas historie.

Motstandskampen og folkekrig

BØKER

Tor Arne Barstad
Pelle-gruppa
Cappelen 1987

RAGNAR SOLLIE var bilmekaniker hos Sørensen og Balchen. Fram til mjelkestreika i september 1941 gikk tida med til å organisere passivt motstandsarbeid gjennom NKPs jernlag og fagforeninga. Da jernarbeiderne streika mot innføringa av mjelkerasjonering i september 1941 erklærte Terboven unntakstilstand, og henretta Wickstrøm og Hansteen som en lærepenge for fagrørsla. Sollie blei sendt til Grini. I februar 1942 slapp han ut igjen. Fra nå av ofra han det meste av tida til arbeide i NKPs illegale partiapparat i Oslo. 17. mai 1942 blei partiet revet opp av storrazzia etter partiets ledelse. Det blei til å starte fra bann igjen. Sollie fikk tillatelse av partiet til å organisere stille sabotasje i industrien. På sensommeren 1942 slo imidlertid Asbjørn Sundes organisasjon til med å ekspedere Stapo-hovedkvarteret i Henrik Ibsensgate til himmels. Ei liste over Sollies kontakter falt i tyskernes hender.

Oslopartiets ledelse blei evakuert ut av byen til en forlegning på Krokskogen. Oppgaven blei å overleve, skaffe forsyninger, sikre flyktningeruter og kurervirksomhet. De daglige forsyningsbehovene tok det meste av kreftene, og krevde en viss aksjonsvirksomhet. Sollie blei etterhvert sterkt ettersøkt. Situasjonen for NKPs Osloapparat blei ytterligere skjerpet etter opprulling av Milorg Øst ved nyttårstid 1943, som partiet hadde kontakter med. Sollie fikk ordre fra NKPs ledelse om enten å slutte seg til vaktmannskapene rundt sentralledelsen til partiet eller å komme seg til Sverige. Han valgte det

siste. Etter tilbakeslagene 1942/43 blei tida i Sverige brukt til å forberede oppretting av et bedre organisert og mere aksjonsrettet apparat i Norge.

I løpet av våren 1944 var situasjonen overmoden for aktivismen i motstandskampen. «Osvald-gruppa» hadde spredd terror blant tyskerne og forferdelse og irritasjon i Milorgs ledelse i snart to år. det samme gjaldt mange uavhengige grupper utafor Østlandsområdet. Milorg hadde stor tilstrømming av folk som ville slåss. De store krigsbegivenhetene hadde snudd: Tyske armeer var på tilbaketog fra Stalingrad og Moskva. I Oslo-området blei det innledet samarbeide mellom Kompani Linge-agentene og Milorg. Resultatet blei Milorg D13s aksjonsgrupper, som gjennomførte flere aksjoner i det siste krigsåret.

Den enkelthendinga som utløste vårfloppen var kampen mot Arbeidstjenesten (AT). AT skulle etter visse forslag mobilisere 75 000 mann til østfronten. I mai sendte Hjemmefronten ut paroler om å sabotere AT-innkallinga, og en rekke aksjoner blei gjennomført av Milorg, KP-Linge (Oslo-gjengen), «Osvald-gruppa» og uavhengige grupper. Innpå 5000 ungdommer stakk til skogs for å unndra seg utskrivning. For mange av dem var vegen til aktiv motstandskamp kort.

Sollie gikk over grensa til Norge i slutten av april 1944. Forberedelser var lagt i Sverige gjennom partiapparatet. Utover våren og sommeren blei «Pelle-gruppa» bygd opp maysommelig, delvis ved hjelp av partiapparatet og delvis via bekjentskaper i fagforeningskretser og «slektskap». Fornerstammen besto av flere grupper: Ullevål Hageby-gruppa med bl.a. Kjell Sand, Odd Tiller, Reidar Formo, Ludvig Hanssen og Sverre Kokkin,

Lars Borgersrud fortsetter gjennomgangen av en del nyutkomne bøker som omhandler de norske erfaringene med motstandskamp under siste krig. Han knytter dette til en diskusjon som snart skal gjennomføres i alle AKP-lag. Den forrige artikkelen stod lørdag 11. april.

Lørenskog-gruppa med bl.a. Asbjørn Jensen, brødrene Kristian og Åge Sandum og Kristian Simensen, Lillestrøm-gruppa med bl.a. Arvid Opsahl, Ernst Andersen og Borget Leret. Hønefoss-gruppa med bl.a. Leif Kjemperud, Einar Skøyen, Leif Torgersen og Arne Lillemoen.

I tillegg kom et omfattende nett av forsyningsvirksomhet, kurerer, meldesystemer, dekkleiligheter og baseforlegning i Krokskogen, ikke langt fra Frøshaugsetra.

Tidlig på høsten sto organisasjonen klar. Linjer var opprettet til NKPs ledelse i Valdres. Kommunikasjon var utbygd til Sabotørenes Landsforbund og Milorg D13s aksjonsledelse. Ørnulf Egge prøvde å få organisasjonen til å stille seg under NKPs direkte ledelse. Sollie avsto dette utfra de erfaringene han hadde, og sto sjøl fram som den ubestridte leder.

De første aksjonene var mot slipeskivefabrikken på Lillestrøm og på Sandaker. De var ingen suksess, og kostet en mann livet.

For å sikre forsyninger måtte penger skaffes. Det blei skaffet ved å plyndre lønningskontoret i Oslo Sporveier for 114 124 kroner, et enormt beløp. Der nest måtte sprengstoff skaffes. Det skjedde ved å stjele 2000 kg dynamitt og 25 000 fenghetter fra et anlegg på Ringerike.

Så fulgte aksjonene slag i slag. I alt 19 aksjoner fra 7. august til 16. januar blei gjennomført. Det vil føre for langt å komme inn på al-

le aksjonene i denne bokmeldinga. Men litt om den som skulle bli den største, — og en av de siste. Sollie var av den oppfatning at det var gunstig å slå hardt og stort samtidig flere steder, snarere enn mange små nålestikk spredd i tid. Effekten på fiendens moral blei større. Dessuten at det var viktig å gjøre aksjonen «intra», snarere enn å angripe et mål fra «utsida» slik Kp-Linge (Oslo-gjengen) og Milorg D13 var tvunget til å gjøre. Grunnen var enkel: Sollie rekrutterte arbeidere som var bedre i stand til å sabotere sin egen virksomhet enn soldater utafra.

23. november slo organisasjonen til mot Nyland og Aker verksteder i Oslo. Formålet var å senke flest mulige skip, for å sinke overføringa av tyske tropper fra nordfronten til sluttoppgjøret i Sentraleuropa. Mange hundre kg dynamitt blei smuglet ombord av arbeidere i verktøykasser, surstofflasker o.l. I alt 6 skip blei ødelagt, over 50 000 tonn tonnasje gikk tapt. Dette var den største sabotasjeaksjonen som fant sted i Oslo-området i det hele tatt. Til sammenlikning blei minst 15 ekspedisjoner med Kp. Linge-folk sendt hit fra UK for å foreta skipssabotasje. Ingen av dem nådde resultater som kan sammenlignes med det arbeidet på Aker og Nyland oppnådde på ei natt aleine, takket være Sollies filosofi om at de som jobba der sjøl var best egnet til å utføre sabotasjen.

I løpet av januar brøt organisasjonen sammen.

Tyskerne satset stort på å rive den opp og under det voldsomme presset blei den harde kjerna enige om å oppløse organisasjonen. Noen ordnet avvikling lyktes ikke. Sollie sjøl blei arrestert og såret i slutten av januar 1945 i Krokskogen. Det viste seg at tyskerne hadde omfattende kunnskaper om organisasjonen. 10. februar ble 10 av medlemmene dømt til døden ved standrett.

Skutt blei de imidlertid ikke, — alle. Isteden blei Sollie, John Schau, Karl Nielsen og Frank Kristiansen låst inn på Akershus, der så mange norske opprørere har endt sine liv siden begynnelsen på 1400-tallet. 13. mars hadde de klart å grave seg ut gjennom muren. Etter et desperat fluktforsøk som nesten lyktes, blei de tatt i bygningen til Oslo Militære Samfund. Det var tilbake til fangehullet. Utsultede og utpinte blei de reddet av gongongen i mai 1945. Dødsannonsene hadde forlenget stått i avisene.

Av «Pelle-gruppas» sentrale medlemmer blei 11 drept, én under aksjon, én under fluktforsøk 1. februar 1945 og de øvrige henrettet etter standrett mellom 9. februar og 17. mars 1945.

«Pelle-gruppa» var en av de viktigste motstandsorganisasjonene i Norge. Tross heroisk innsats fra den og andre liknende grupper blei det aldri noe omfattende nasjonalt opprør i Norge slik som f.eks. i Jugoslavia. Hvorfor ikke? NKPs ledelse gikk alment inn for en slik folkekrig i Norge. Hvorfor lyktes de ikke? For kommunister som er opp-tatt av en mulig framtidig folkekrig i Norge må dette være et viktig spørsmål, — vel så viktig som å analysere folkekrigene i den 3. verden.

Mer om dette i en seinere bokmelding. I mellomtida: Kjøp og les Barstad sin bok.

LARS BORGERSRUD